

Groteskní reflexe totalitní doby

Ostravská **Komorní scéna Aréna** se v poslední době řadí mezi naše nejosobitější divadla. Návštěvníci jejího takřka klaustrofobického sálu i odborná kritika oceňují jak její ambiciózní dramaturgii s částečnou orientací na regionální tematiku, tak pozoruhodné umělecké režijní a herecké výsledky. Tento trend výrazně potvrzuje inscenace **S naději, ale i bez ní**, kterou na podkladě původního textu zdejšího dramaturga **Tomáše Vůjtky** nastudoval v české premiéře režisér **Ivan Krejčí**.

Dokumentárně přesně podložená předloha, oceněná již před třemi lety v radokovské dramatické soutěži, podává – s potřebnými časovými přesahy – mrazivou sondu do krutého období padesátých let s hrdelními politickými procesy. Vyčází z memoárů Josefy Slánské, manželky popraveného komunistického funkcionáře, i z dalších hojně citovaných autentických pramenů. Tragický, bizarně hrůzný osud ideologicky zaslepené ženy (v postavě nazvané Ona doslova exceluje Ale-

na Sasínová-Polarczyk), které v moskevském azylu unesli dítě a jež zavírala oči před stalinským

*Za svůj herecký výkon v inscenaci hry **S naději, i bez ní** byla Alena Sasínová-Polarczyk nominována na Cenu Alfréda Radoka*

terorem i stupňovanými domácími nezákonnostmi, je tu rozkrýván v podobě brutálních výsledků. Do vzpomínkových rekapitulací ji nutí dvojice vysmátě cynických vyšetřovatelů (Marek Cisovský, Albert Čuba), v součinnosti s pětičlenným Chórem přebírajících při využití znakových rekvizit další role.

Zatímco protagonistka, spolutvůrkyně i oběť zruďné doby, zůstává odhodlaně vážná a své utkvělé přesvědčení neopouští, vynalézavá, nemoralizující a nedidakticky varovná montáž má jako celek ráz jevištně dynamického, groteskního kabaretu. Pracuje se stylizací, nadšátkou a zkratkou, když se kolem kuffříku mučících nástrojů přímo pod figurínou oběšenice nadšeně sborově zpívá a jásavě manifestuje. Nedlouho po drammatizaci Kafkova Procesu tak Aréna demonstrovuje v konkrétním společenském kontextu (a s nabídkou důkladného programového tisku) obudnou atmosféru nátlaku i metody lámání charakterů.

■ **Vít Závodský**, divadelní kritik

E 15, č. 1053, 26.1.2012, s. 22-23

Osud Josefy Slánské ožívá v ostravské Aréně

► DIVADELNÍ RECENZE

Ladislav Vrchovský | Ostrava

Za exkurzi do komunistických vyšetřoven, mučení a kriminálů lze označit inscenaci oceňované hry Tomáše Vůjtky *S nadějí, i bez ní* v ostravské Komorní scéně Aréna. Díky ní má na repertoáru apelativní politické divadlo silného emocionálního účinku. Jde totiž o představení, jež varuje před možným návratem bezohledné a oportunistické politiky.

Vůjtek napsal hru pro tři postavy a chór. Hlavní postavou je Josefa Slánská, již hraje Alena Sasínová-Polarczyk. Spolu s ní jsou na jevišti téměř po celou dobu inscenace dva muži, ztělesňující role vyšetřovatelů, mučitelů, ale i jakýchsi klaunů či glosátorů děje. V těchto rolích vystupují Marek Cisovský a Albert Čuba. Režisér Ivan Krejčí pak všechny stylizuje do polohy groteskní nadsázky až zvrhlého humoru.

Před očima publika se odkrývá pozadí přípravy vykonstruovaných procesů s politickými odpůrci komunistů. Zviditelňuje se pořekadlo o dětech revoluce, které požírají samy sebe. Alena Sasínová-Polarczyk hraje postavu Josefy Slánské v něko-

Foto: Komorní scéna Aréna

lika rovinách: chvílemi je to žena zlomená osudem, jindy nadšená komunistka věřící, že její strana by přece neublížila svým věrným členům. Herečce se velmi dobře daří vytvořit obraz osobní tragédie ženy, která scestně

ideologii zasvětila celý svůj život. Zejména když se v závěru hry Josefa Slánská s planoucími zraky vyznává z přesvědčení, že socialismus a komunismus je ta jediná správná cesta. Právě v tomto okamžiku se naplňuje va-

rování autora i inscenátorů před možným opakováním historie.

Hlavní tíha inscenace je však rovnoměrně rozložena mezi představitelku hlavní role a její dva spoluhráče. Marek Cisovský i Albert

Čuba rozehrávají široký rejstřík hereckých prostředků: v jejich projevech se střídají sarkasmus, cynismus, sadistická krutost s falešnou slitovností a klaunským šaškováním. Divák mrazí v zádech ve chvílích, kdy tito

**> Tomáš Vůjtek:
S nadějí, i bez ní**
Komorní scéna Aréna
Režie: Ivan Krejčí
Hrají: Alena Sasínová-Polarczyk, Marek Cisovský, Albert Čuba
Premiéra: 21. ledna
Hodnocení: 90%

dva opouštějí scénu v čase dokonání rehabilitace rodiny Slánských v roce 1990 s gestem sametové revoluce – písmenem V ve vztyčených prstech, a s pozdravem „Na shledanou...“.

Hudbu k inscenaci složil Nikos Engonidis a využil při tom dobových budovatelských písní z padesátých let a také propagandistických melodií z dob Sovětského svazu. Poněkud nadbytečně se v tomto kontextu hudební složky jeví zařazení hudebního motivu z televizního seriálu Příběhy majora Zemana. Přes drobnou výtku inscenace díky textu, režii a hereckým výkonům patří k nejvýraznějším okamžikům tuzemské divadelní scény první části roku.

Autor je spolupracovníkem redakce

Hře o procesech 50. let nechybí černý humor

OSTRAVA (zud) Světovou premiéru hry o zrůdnosti komunistických procesů padesátých let přináší ostravská Komorní scéna Aréna. Inscenace, kterou uvede divadlo poprvé v sobotu, nese název *S nadějí, i bez ní*.

Hra vychází z osudu Josefy Slánské, vdovy po popraveném prvním tajemníkovi komunistické strany Rudolfu Slánském, a reflektuje nejen období komunismu, ale i celou moderní historii Československa – až po devadesátá léta minulého století. „Text se opírá především o vzpomínkovou prózu paní Slánské *Zpráva o mém muži*. Citace jsou pokud možno doslovné, aby se v co největší míře zachovala ideová autentičnost promluv hlavní postavy,“ říká autor Tomáš Vůjtek o svém divadelním kusu, jehož režie se ujal Ivan Krejčí.

Inscenace se inspiruje také dokumentárními prameny, atmosféru vykreslují i citace z dobového tisku. Přes vážné téma tvůrci slibují, že nebude chybět ani humor – byť mnohdy černý. „Dává nám tak možnost vymezit se k situacím, které sledujeme,“ říká mluvčí divadla Alice Taussiková.

ry – Oběšenec na scéně, čeho je moc, toho je příliš a povedená variace na Čechova

Na shledanou v socialismu

V rámci minifestiválu Ostrava v Praze přivezla Komorní scéna Aréna do divadla Komedie necelý rok starou inscenaci *S nadějí, i bez ní*. Autor textu, dvorní dramaturg Arény Tomáš Vůjtek spolu s režisérem a uměleckým šéfem Ivanem Krejčím převedli do divadelní podoby **vzpomínkovou knihu Josefy Slánské** *Zpráva o mém muži*.

VLADIMÍR MIKULKA

Vracet se k ohavnostem komunistické minulosti bývá na divadle ošemetné. Pokud jdou inscenační na věc historicky, hrozí, že vznikne klopotná učebnice. Pokud narýsují jasnou hranici mezi hodnými a zlými, působí to nevěrohodně. Když hranice zrelativizují nebo se uchýlí k nadázce a ironii, vykrotí se z toho celý systém i konkrétní darebáci nepravdělivě snadno. A pokud se zaměří na konkrétní osudy, může jim neziřky protěct podstatné. Nezlouvě o pocitu, že se tu občas bojují bitvy tak trochu staré – namísto těch současných.

Skoro vše výše napsané platí pro ostravský opus. Jenže navzdory tomu je *S nadějí, i bez ní* inscenace až překvapivě povedená. Nejpiš vůbec nejpovedenější, jaká byla v Česku na tohle téma za posledních roky k vidění.

tylil mezi nimi i lidští soudruzi
Krejčí s Vůjtkem předvádějí drastické osudy rodiny Slánských i dobu a které žili (a kterou sami spoluvyvářeli) jako přepjatý, groteskně různý kabaret. Tón udává dvojice oviálních vyšetřovatelů s nalíčenými obličejí: navzájem si nahrávají a fórky, prohazují se cynickými onmoty, důvěrným tónem i téměř uilostnými něžnostmi a za žádných kolností neztrácejí dobrou náladu

Neveselý kabaret. Josefa Slánská (Alena Sašínová-Polarczyk) v „pěči“ dvou vyšetřovatelů (Albert Čuba a Marek Cisořský)

FOTO ARÉNA OSTRAVA

a optimismus. Občas se v lehkém náznaku (pomocí klobouku nebo dýmky) změni v Rudolfa Slánského či Klementa Gottwalda; další státníci jsou předvedeni pomocí příslušné fotografie před obličejem. Jako refrén se vrací sborové scény, ve kterých se radostně zpívá, pochoduje, manifestuje, soudí a věší. Figura oběšence v životní velikosti ostatně vypadne z provaziště hned v úvodu představení a pohupuje se těsně nad hlavami účinkujících až do děkovačky.

Nápad s kabaretní stylizací není nijak zvláště originální, je však proveden výborně a s potřebnou dávkou dryáčnictví (skvělí jsou především Marek Cisořský a Albert Čuba coby vyšetřovatelé). Podstatné ale je, že dění neustále uzemňuje ústřední po-

stava Josefy Slánské. Alena Sašínová-Polarczyk hraje na rozdíl od všech ostatních vážně, tlumeně, trpělivě a skoro tragicky. Je to především její příběh, to ona je osou dění, vzpomíná, přemýšlí a přímo oslovuje publikum. Vše, co říká, je ostatně citací z její vzpomínkové knihy.

Někde se stala chyba

A právě tady, nikoli v opakování historických faktů, se skrývá pointa. Slánský i jeho manželka byli oběťmi, současně ale navzdory všemu naprosto samozřejmě patřili „k nim“. Josefa Slánská se přiznává, že ve vězení nejvíc trpěla tím, že jí oslovovali paní, nikoli soudruško a upřímně se raduje z toho, že jejího syna deset let po otcově popravě znovu přijali do komunistické stra-

ny. Zauvažuje sice nad tím, že se „někde stala chyba“, její závěrečná replika však navzdory tomu zní: „Nashledanou v socialismu“. Alena Sašínová-Polarczyk je v tomto ohledu neomylně přesná: kdykoli Slánská vysloví magická slůvka jako Strana, Socialismus nebo Lepší budoucnost, celá se vnitřně rozzáří, zapomene na utrpení a oddá se svému snu. Vůbec přítom nezaleží, jestli to je v Moskvě, ve vězení, ve vyhnanství nebo doma po podpisu Charty. Kdyby člověk nevěděl o tom, co všechno tyhle sny způsobily, bylo by to nefalšované dojemné. Takhle z toho spíš mrazí.

Hlavní síla ostravské inscenace spočívá právě ve schopnosti rozehrávat tento rozpor bez jakéhokoli moralizování, přítom ale velmi důsled-

ně. Varovat před návratem stalinistického komunismu dnes nemá valný smysl, dokonce ani po krajských volbách ne. Mnohem užitečnější je vzpomenout si na všechny ty upřímné a leckdy osobně sympatické snímky, bojovníky za dobro a proti zlořádám, kteří se nenechali a nenechají odradit tím, že se občas „někde něco pokazí“ a vytrvale pro nás pro všechny chtějí jen to nejlepší. A ještě jim přítom tak krásně září oči.

Tomáš Vůjtek: **S nadějí, i bez ní**

Režie: Ivan Krejčí
Výprava: Milan David
Komorní scéna Aréna Ostrava
- Divadlo Komedie Praha 26. 10.

Autor je divadelní kritik